

Artuš Černík, člen pražského Devětsilu, doprovodil každé dosud vyšlé číslo Hosta svými poznámkami, pramálo uctivými, tvrdě a sumárně odmítajícími — což by ovšem nebyl žádný zločin, kdyby se v nich nedopouštěl nepěkného zkreslování a kdyby měl v sobě tolik prostě lidského taktu, aby aspoň nenadával a neskandalizoval. Zdůraznili jsme několikrát, že nechceme získat slávy na poli polemickém. Ba víc: nenávidíme všech těch osobních a nevěcných sporů literárních, vypočtených jen na znehodnocování lidí a na pochybný ohlas v tzv. literárních kavárnách. Neozvali jsme se ani na prvou, ani na druhou Černíkovu poznámku prostě proto, že to, co Černík tehdy podával, byl jen jeho prostý osobní dojem, nezduvodněný určitými estetickými či jinými soudy, dva tři k ničemu nezavazující nápady a výpady, visící ve vzduchu bez pozitivní základny. V jeho článku o 3. čísle Hosta je už cosi jako všeobecnější soud na širší bázi, který je sice nedořčený, zlomkovitě, nepevně vyslovený, ale dává přece jen možnost navázat na něj věcnou rozpravou, při níž půjde jen a jen o zásady, myšlenky, hodnoty, a ne o věci osobní.

Jedno předem: mluvím s Černíkem jako literát s literátem. Zatím chci abstrahovat úplně od jeho sumárního odmítnutí celé básnické produkce umělců stojících za Hostem, právě tak jako si zatím nevšímám jeho osobních invectiv, poněvadž také opravdu nevím, koho se týkají osobní intervence a nezapně

napadání v tisku a koho míní Černík tím literárním hrabivcem. Zatím věřím, že se dohovojíme věcnou diskusí, poněvadž věřím, že v Černíkovi nemluví zloba, že prostě je dnes ve stadiu, kdy má radost, že mu narostly růžky, jimiž proto do všeho bije, aby je bylo všude cítit.

Když četl prvá dvě čísla Hosta, láteřil zle na naši symboličnost nebo dekadentství nebo na cosi takového. Po 3. čísle náhle se mu rozjasnilo: jde o expresionismus. I vykombinoval si hned teorii o našem postavení. Rozumím-li dobře jeho větám, chce nás mocí mermo přičlenit k individualisticko-anarchistické tradici poezie německé, vzbudit zdání, že jsme jako celek vlečení názorovým egocentrismem německého expresionismu, že ve svém lyrickém solipsismu jdeme pořád za tím, co se zdá, a ne za tím, co je. — Proti nám nestaví však nic jiného než to, co já sám jsem vytyčil za směrnicí našeho vývoje: radost z reality, snahu po vyčerpání podstaty věcí a vůbec světa předmětného, kladnost poezie. Poukaz na Duhamela, Vildraca a Romainse ukazuje určitě, že proti našemu zdánlivému germánsko-individualistickému stanovisku klade tradici francouzsko-latinskou, tradici klasicismu a racionalismu názorového, jak se obráží i v dílech oněch jmenovaných umělců, a chce snad — mohu-li tak domyslit jeho náznaky — postavit Literární skupinu, jež je ve vleku germánského individualismu a lyrického solipsismu expresionistického, proti Devětsilu, jenž vyznává ideál latinského klasicismu formového i ideového. Domyslím vždy do důsledků — a myslím, že strohé poznámky Černíkovy nemohou mít jiného smyslu. A poněvadž nechci polemizovat, abych polemizoval, ale abychom se domluvili, určitě vystihli, co nás pojí, v čem se lišíme, chci dát takto polemice určitý, jednoznačný základ, domysliv to, co Černík napověděl.

Není pravdou, že vycházíme z expresionismu v pojetí německém. A vůbec: expresionismus není zjevem speciálně německým. Budu mít příležitost promluvit o tom o několik odstavců dále. Nyní však chci jenom zdůraznit to, že expresionismus je cosi jako životní styl celé minulé doby, jako byl jím

kdysi romantismus, že je teplem, krví, vzduchem doby právě uplynulší, žes na něj musil, nejsi-li zrovna tlustokožec, jehož se nic nedotkne, sám přijít. Že třeba ten bolševismus, jenž udělal takovou díru do světa, není nic jiného než politický expresionismus; můžeš v každém ohledu to ukázat: viz jeho nevážnost k objektům a řádům stávajícím, jeho slepou poslušnost nové ideje, tu diktaturu myšlenky, pasivnost v ohledu civilního života a aktivitu duchového činu, směr ke spontánnosti tvorby všech složek národního organismu, jenž vede ke ztělesnění této tvůrčí nejistoty v systému rad atd.

Tedy: zjev, který nazýváme expresionismem, není zjevem speciálně německým, nýbrž je to zrovna metoda cítění všeho kulturního světa v dobách přímo před válkou, v době války a v době přímo po ní následující.

Jisto je, že v Německu nabyl expresionismus podoby nej-revolučnější, poněvadž zde byly podmínky, jež byly příznivé tomuto vyhnání směru do posledního zámezí. Vulkanický otřes, jenž zabouřil touto zemí, jenž zničil hrdou stavbu tohoto státu, ale i kulturu, vybudovanou na principu moci, byl zde tak silný, že se ti opravdu zdá, že německý národ nebyl schopný kulturní práce v době přímo poválečné. Je náhodné, že revoluce v Německu byla provedena židy, že většina, téměř 90 procent, všech expresionistických spisovatelů je židovského původu? Jako by v době, která znamená zřícení celé kultury, bezradný národ předával kulturní práci živlu, jenž zřícením neutrpěl tak silného otřesu mravního — židovstvu. Co z tohoto rozvratu mohlo jiného povstat než umění odboje, rozkladu jevového světa, revolty ducha proti přírodě, lidstvu, společnosti, umění šíleného rozpětí nad propastí, vytržení z veškerého řádu a celkem vášnivý příboj plamene, jenž se odtrhl od věčného zdroje oleje a rychle uhořívá v mukách a proklínání či v úzkostné modlitbě.

My vycházíme z jiné půdy. U nás nebylo toho prudkého otřesu, toho zoufalého chaosu, těch rozbitých model, nakupených rozvalin, té krize ducha jako v Německu. Naopak: přišlo splnění dávné touhy, uskutečnění státu. Tím je naše nálada

příbuzná poválečné Francii. Ale jisto je, že každý pozornější a citlivější člověk cítil, že v celé Evropě je půda sopečná, že se všude hromadily výbušné látky, že se do světa provalily temné, nevyjasněné, chaotické, nepojmenované proudy, které rozkolísaly jistotu, vedly k přeměně světa, řádů, člověka a společnosti a dávaly celému životu jediný zákon: změny. Na Východě, odkud se proudy lily k nám, rudě svítily předobrazy nového světa. Západ se bránil proti novým tvarům života. Odtud náš jistý odklon od kulturní Francie. Z této nálady jsme tvořili. To, co vytvořil např. Duhamel, Vildrac, Arcos atd., to lze jistě nazvat francouzským expresionismem, a zase možno obsáhlou analýzou to potvrdit: Ukáži jen na to, že jak francouzské, tak i německé poezii dneška jde v první řadě o člověka v celé hrůze a kráse jeho zjevu. Němci píší knihy jako třeba *Der Mensch in der Mitte* (L. Rubiner), a je to vyznání lásky a oslava člověka a družnosti lidské. Čteš-li výkřik Duhamelův o sjednocení čistých srdcí pro vykoupení nešťastného světa, myslíš stále na Rubinera, jehož oslava člověka měla v Německu jistě aspoň ten účinek, jako Duhamelovo volání ve Francii. Jednoho nelze nepostřehnout: Rubiner jde od člověka k družnosti, k bratřím. Duhamel je Francouz, zrodil se v zemi kolektivně tvořivé. Vychází od družnosti samé.

Je tedy německý expresionismus a francouzský expresionismus, třebaže se mu tak pravidelně neříká. Oba rostou ze sopečné půdy dneška. Oba se dopracovávají jistot — různou metodou. Francouzi nemají té spočínulosti v zoufalství a neklidu. Nedovedou v nich dlouho setrvat. Musí z nich ven. Do chaosu přítomnosti vnášejí záhy pořádek, zákonnost, ideu; zmatek odstraňují, spějí k harmonii a vesmírovému vyrovnání protikladů, eurytmií a k zaklínání všech jevů do jistoty skutečna. Dopracují se záhy míru a klidu, rytmu a organizace nového dění ve světě.

Černík chce porážet francouzským expresionismem, jemuž se podařilo smířit duši a svět, německý expresionismus, u něhož se mezi nimi rozštěbila propast — a podle jeho formulace

i český expresionismus náš, jenž je mu asi nápodobou německého. Je mi líto, ale musím odporovat: Náš expresionismus není ani francouzský, ani německý, ale český. Roste z našich podmínek a dorůstá k původnímu tvaru. Není u nás toho absolutního psychismu, ale máme velkou lásku ke skutečnu, jež zvučí tak silně ve Wolkerovi i Píšovi, Blatném, Kalistovi, Chaloupkovi i Jeřábkovi atd. Není u nás toho odporu k řádu, jež Němec pokládá za tyranii, toho nihilismu názorového a citového, toho absolutního rozkolísání. Pozorný čtenář, který chce vidět, pochopí, že tu zvučí struna slovanská: zvláštní něha duše, která spájí sen a realitu, duši a svět, boha a hmotu v jednu skutečnost. Která se dotýká třeba květin, měsíce; psíka, formuje jev reálný — neděli — pohřeb — a přece jej prolne rytmem duše. To, co dává, je zduchovělá realita, v níž chvěje se však všechna úzkost, bolest, rozvrat, neklid doby, třeba se tu nemluví o aktuálnostech.

Jestliže ještě nedospíváme k pevné, vyrovnané, tvarové přesnosti a kresebnosti, ačkoliv k nim směřujeme, tak jako směřujeme ke klasicismu, k latinskému postoji tvůrčímu, jestliže nedosáhli jsme souzvuku všech elementů svého světa, formové harmonie, je to prostě proto, že je dosud naše půda mocně vulkanicky pohnutá, než abychom na ní mohli stavět pevné budovy. Nechceme lhát jas, rovnováhu, víru, naději, kde jich nemáme, nechceme se opírat o cizí berly, abychom se chlubili pevností svého postoje, ať jsou to třeba berly Duhamelovy nebo Vildracovy. I my jdeme k zakotvení v jistotě jsoucna. Ale to zakotvení bude naší prací, naším výbojem, a tudíž i naším nezczitelným statkem. Vykoupení z mlh a chaosu je dnes a bude zítra v míře ještě větší naší zásluhou. Cítíme, že by snaha kopírovat mladé Francouze byla nepoctivostí. Tvoříme v jiných poměrech. Půda je u nás bouřlivější. Ty jistoty, jež jsou Francouzovi dány v kolébce, musíme my si teprve vykoupit. Východ je nám blíž. Nechceme se ochudit o nejkrásnější části vývoje. Chceme prožít v sobě celý obsah doby a překonat v sobě její neklid, bolest, rozvrat a odtud vytěžit nový tvar života a umění. Duhamel a Vildrac, jež nám

i Černík překládal, jak to bombasticky vykřikuje (na jeho místě nemluvil bych mnoho o těch ledabylých překladech, poněvadž mu nejsou valně ke cti), mohou nám snad poradit, ale ne pomoci v našem vývoji. Ve věcech uměleckých není pomoci. Duše sama řeší svůj osud — i když ten osud je umění.

Nemáme-li revolučnosti plná ústa, máme ji v srdci. Víme, že jsou to kořeny duše, jež musí zůstat hluboko skryty, aby neuvadly.

A máme ještě jednu věc: čisté ruce. Nerveme se o uznání. Jdeme tiše svou cestou. Radujeme se z každého uměleckého vítězství, ať je na kterékoliv straně. Bolí nás každá umělecká porážka — i našeho nepřítele, pokud jakého máme. Naše mládí (i to nám chce Černík popřít) je mládí čistého nadšení, lásky a dobra. Jednu věc nenávidíme všichni: nenávisť. A zlobu.